

УДК 336.1(477)

*Савченко К.В.,
к.е.н., доцент
доцент кафедри державних та місцевих фінансів
Академія муніципального управління*

ТИПОЛОГІЯ СТАБІЛІЗАЦІЙНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ВІДПОВІДНО ДО ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Анотація. В статті здійснено спробу визначити типологію стабілізаційної фінансової політики відповідно до історичного розвитку економічних систем. На основі детального аналізу критеріїв такої типології визначено характерні ознаки стабілізаційної фінансової політики на сучасному етапі.

Ключові слова: стабілізаційна політика, фінансова політика, фінансова система, економічна система, ефективність стабілізаційної політики.

*Савченко К.В.,
к.э.н., доцент
доцент кафедры государственных и местных финансов
Академия муниципального управления*

ТИПОЛОГИЯ СТАБИЛИЗАЦИОННОЙ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ В СООТВЕТСТВИИ С ИСТОРИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Аннотация. В статье предпринята попытка определить типологию стабилизационной финансовой политики в соответствии с исторического развития экономических систем. На основе детального анализа критериев такой типологии определены характерные признаки стабилизационной финансовой политики на современном этапе.

Ключевые слова: стабилизационная политика, финансовая политика, финансовая система, экономическая система, эффективность стабилизационной политики.

*Savchenko K.V.,
Ph.D. in Economics, Associate professor
Academy of Municipal Management*

TYPOLOGY OF STABILIZING FINANCIAL POLICY IN ACCORDANCE WITH THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF ECONOMIC SYSTEMS

Annotation. The implementation of stabilization policy should base on its theoretical foundation. The aim of the article is to create a typology of stabilizing financial policy in accordance with the historical development of economic systems.

The way of research includes several steps. In the first phase, based on the identification of key differences in financial policy, which was held at the state level in different historical periods and in different countries, we highlight three types of financial policy, namely the classic type; regulating type (it includes 2 types - Keynesian and neoclassical) and planning-directive type.

The second stage is a research a set of core characteristics of these types according to monetary and fiscal instruments of influence under the current economic situation and the needs of society at a particular stage in order to achieve maximum effectiveness of stabilizing measures.

Further we need to characterize modern stabilizing financial policy and to identify its type. To date, anyone of the types of financial policy is not applied in pure form. Depending on the degree of market relations distinguish different evolutionary models of the economy, each of which is associated with a certain model of state regulation of the economy and characteristic type of financial policy. However, as fiscal and monetary policy, new regulation problem associated with the transition to a new phase of economic systems.

As a result, nowadays stabilizing financial policy gets new, qualitatively different, features that significantly different from the Keynesian and neoclassical types. This gives grounds to assert the formation of a new, mixed, type of stabilizing finance policy (as a kind of regulating type).

Summarizing the study, we note that the monetary and fiscal policies are the main components of the current stabilizing financial policy. Of course, their combination and complex influence on economic processes can most fully achieve our goals. However, to ensure the effectiveness of financial stabilization policy has run a number of conditions, one of the most important of which is interconsistency areas of the fiscal and monetary policies.

Therefore, special attention in the implementation of the fiscal and monetary policies should be given the factors of stabilizing financial policy efficiency, such as: state of the economy, lag and shape the implementation of financial policies, expectations of economic actors and the quality of economic information.

Finally, defined typology of stabilizing financial policy suggests that the implementation of such a policy at the present stage of social development occurs in the context of globalization, strengthening the integration of permanent connections, the increasing role of financial market complexity of its structure and functions of financial intermediaries.

Keywords: stabilization policy, financial policy, financial system, economic system, the effectiveness of stabilization policy.

Постановка проблеми. Протягом історичного розвитку суспільства завдання, методи і особливості реалізації фінансової стабілізаційної політики змінювались внаслідок трансформації фінансових відносин, зміни типу економічних систем, а також залежали від домінуючих теоретичних концепцій, що впливали на економічний і політичний курс держави, від діючого політичного устрою в країні, завдань і функцій, що

ставилися перед органами державного управління на кожному етапі історичного розвитку.

Врахування теоретичних базових засад розуміння фінансової політики держави є важливим для подальшого вибору інструментів, що використовуються органами влади в ході її впровадження. Актуальність поставленого завдання полягає в необхідності визначення виду необхідної стабілізаційної фінансової політики на основі аналізу сучасного стану економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стабілізаційна політика та фінансові інструменти її реалізації є одними з найбільш актуальних предметів економічних досліджень. Цим питанням присвячено багато творів як класиків економічної теорії, так і сучасних учених-економістів, серед яких: В. Базилевич [1], О. Василик [2], Ф. Мишкін [3], А. Савченко [4], А. Чухно [5], С. Юрій і В. Федосов [6] та ін. Однак, проблема формування типології стабілізаційної фінансової політики відповідно до історичного розвитку економічних систем не вирішена.

Постановка завдання. Метою статті є визначення типології стабілізаційної фінансової політики відповідно до історичного розвитку економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фактично, розгляд держави як основного суб'єкта реалізації фінансової стабілізаційної політики і обґрунтування потреби у цьому було здійснено лише у 20 роках минулого століття Дж. М. Кейнсом. До цього дослідження ролі держави в економіці носили фрагментарний характер [1, 7].

На основі ідентифікації ключових відмінностей у фінансовій політиці, що проводилась на державному рівні у різні історичні періоди та в різних країнах, дослідниками виділяються три типи фінансової політики, а саме: класичний тип, регулюючий тип (він включає 2 типи – кейнсіанський і неокласичний) та планово-директивний тип [8]. Такий підхід може бути застосований і для характеристики типів фінансової стабілізаційної політики як одного із напрямків загальної фінансової політики держави.

До особливостей класичного типу фінансової політики відноситься простота організації системи управління державними фінансами, що безпосередньо пов'язано із обмеженим колом регулюючих функцій держави і наданням переваги механізму ринкового саморегулювання. Характеризуючи політику у грошово-кредитній сфері, слід відзначити, що держава мала монопольне право на карбування монет, проте використання повноцінних грошей і недостатня розвиненість інших інструментів грошово-кредитного ринку визначала низьку ефективність та відсутність потреби у монетарному регулюванні в даний період.

Фіскальна політика держави обмежувалась підтримкою збалансованості бюджету, стягненням простих (з погляду механізму їх розрахунку і вилучення) податків, зокрема непрямих і майнових, та обмеженим обсягом державних видатків з вузьким переліком напрямків витрачання державних коштів, серед яких переважали витрати на військові цілі і державне управління [8].

По суті протилежним до класичного типу за роллю, що відігравала держава в регулюванні економікою і фінансовій стабілізації, є планово-директивний тип фінансової політики. Для нього характерним є максимальна фінансова централізація, повна підпорядкованість грошово-кредитної сфери державі, домінування державної форми власності та організація господарських і бюджетних відносин на основі системи державних планів.

Планово-директивний тип фінансової політики забезпечував державу усіма важелями впливу для утримання фінансової стабільності, проте попри зовнішній вияв стабільності цін, поступово почала проявлятися прихована інфляція, свідченням якої був значний дефіцит товарів. Крім того, застосування даного типу фінансової політики у довгостроковому періоді засвідчило негативний вплив на ефективність виробництва і розвиток соціальної сфери та мало наслідком скорочення темпів приросту ВВП.

До третього типу фінансової політики – регулюючого – відносяться кейнсіанський і неокласичний типи, виникнення і розвиток яких прийшовся на 20 століття та був зумовлений необхідністю подолання кризових явищ в економіці та пошуку найбільш ефективних механізмів впливу держави на економічний і соціальний розвиток.

Спільністю кейнсіанського та неокласичного (монетарного) типів фінансової політики є визнання необхідності втручання держави в економіку та проведення антициклічного регулювання, проте вибір методів та інструментів впливу, а також цілі регулювання для них є різними.

Кейнсіанський тип фінансової політики зорієнтований на створення додаткового попиту шляхом збільшення державних витрат, формування дефіцитного бюджету та використання механізму державного кредитування. Кінцевою метою такої політики є підвищення зайнятості населення, активізація підприємницької діяльності, і таким чином сприяння зростанню національного доходу [4].

Відмінною ознакою неокласичного типу фінансової політики, порівняно з кейнсіанським, стало обмеження державного втручання в економіку, хоча його необхідність цілком не заперечувалась. Замість політики «дешевих грошей» і формування платоспроможного попиту,

неокласики вбачали основу стабілізаційної функції держави в монетарній політиці.

Окрім забезпечення повної зайнятості і пожвавлення підприємницької активності, на перший план вийшли також проблеми цінової стабільності, контролю грошового обігу, регулювання валютного курсу, ринку цінних паперів, кредитної системи [4].

Натомість, у сфері фіскальної політики були суттєво обмежені державні видатки, більш жорсткою стала система управління державним боргом, були встановлені допустимі межі дефіциту бюджету і державного боргу. На сучасному етапі жоден із типів фінансової політики не застосовується в чистому вигляді.

Залежно від ступеня розвитку ринкових відносин виокремлюють різні еволюційні моделі економіки, кожній з яких ставиться у відповідність певна модель державного регулювання економіки та характерний тип фінансової політики. При цьому, як у фіскальній, так і в монетарній політиці, з'являються нові задачі регулювання, пов'язані з переходом до нового етапу розвитку економічних систем.

Таким чином, на сучасному етапі стабілізаційна фінансова політика набуває нових якісно відмінних ознак, що суттєво відрізняють її від кейнсіанського і неокласичного типів. Це дає підстави стверджувати про формування нового, змішаного, типу фінансово-стабілізаційної політики (як різновиду регулюючого типу).

Таким чином, монетарна і фіскальна політики є основними складовими сучасної фінансової стабілізаційної політики держави. Їх поєднання і комплексний вплив на економічні процеси дозволяє найбільш повно досягати поставлених цілей. Проте, для забезпечення ефективності фінансової стабілізаційної політики повинен виконуватися ряд умов, однією з найважливіших із яких є взаємоузгодженість напрямків реалізації фіскальної і монетарної політики.

Як фіскальна, так і монетарна політика можуть мати або стимулюючий (експансіоністська політика), або обмежуючий (рестрикційна політика) вплив на економіку, що передбачає відповідний характер використання їх інструментів. Незважаючи на те, що безпосередні об'єкти регулювання у фіскальній і монетарній політиці різні, між ними існує тісний взаємозв'язок.

Фіскальна політика прямо впливає на товарний ринок і змінюючи обсяг сукупного попиту на товари визначає зміну попиту на гроші, здійснюючи опосередкований вплив на грошовий ринок, що є об'єктом регулювання монетарної політики. І навпаки, регулювання грошового ринку в рамках здійснення монетарної політики через зміну рівня

процентних ставок опосередковано впливає на товарний ринок, який регулюється інструментами фіскальної політики [4].

Застосування одночасно експансіоністської фіскальної політики і рестрикційної монетарної політики, або навпаки, частково компенсуватиме їх взаємний вплив, що в результаті матиме або незначні позитивні зрушення, або взагалі призведе до негативних наслідків. На ефективність реалізації фінансової стабілізаційної політики держави впливає ряд чинників (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори ефективності стабілізаційної фінансової політики (складено автором на основі [2,3,4, 7])

Фактори		Загальна характеристика	Вплив на ефективність	
			позитивний	негативний
Основні	Стан економіки	Ефективність заходів монетарної і фіскальної політики залежить від рівня розвитку ринкових відносин, ступеня адміністративного втручання держави	Ефективна в країнах з розвинутою ринковою економікою	Малоефективна в країнах із слабо розвиненим фінансовим ринком
	Лаг політики	Фактична реалізація впливу фінансової політики відбувається із затримкою – внутрішнім і зовнішнім лагом	Короткий внутрішній лаг монетарної політики і зовнішній лаг фіскальної політики	Тривалий зовнішній лаг монетарної політики і внутрішній лаг фіскальної політики
	Очікування економічних суб'єктів	Економічні суб'єкти формують свою поведінку відповідно до прогнозів майбутніх доходів, інфляції та ін. Знаючи про стабілізаційну політику, поведінка економічних суб'єктів може змінитися	Неповнота інформації економічних суб'єктів та різні їх очікування нівелюють негативний вплив на ефективність	Внаслідок неврахування даного фактору бажаний результат стабілізаційних заходів може бути не досягнутим
Додаткові	Форма реалізації	Стабілізаційна політика може проводитися на основі заздалегідь встановлених правил (жорстка) або ґрунтуватися на свободі дій (гнучка)	Жорстка стабілізаційна політика запобігає порушенням, дисбалансам; гнучка – адаптується під економічну ситуацію	Жорстка політика не завжди є економічно обґрунтованою; при гнучкій – дестабілізуючий чинник може бути не виявлений своєчасно

Додаткові	Якість економічної інформації	Розробка заходів стабілізаційної політики здійснюється в умовах непередбачуваності багатьох економічних факторів, обмеженості інформації, неоднозначності історичних аналогій	Застосування складних методів моделювання, багатофакторних моделей збільшує ймовірність отримання адекватних результатів	Прийняття помилкових рішень в стабілізаційній політиці внаслідок неточності прогнозування, неправдивості інформації
-----------	-------------------------------	---	--	---

Висновки. Таким чином, визначена типологія фінансової стабілізаційної політики дозволяє стверджувати, що реалізація такої політики на сучасному етапі розвитку суспільства відбувається в умовах глобалізації, постійного посилення інтеграційних зв'язків, зростання ролі фінансового ринку із ускладненням його структури і функцій.

Основою реалізації фінансової стабілізаційної політики більшості країн є поєднання заходів фіскального і монетарного регулювання. Ефективність стабілізаційного впливу держави у фінансовій сфері залежить від правильного вибору співвідношення даних складових, їх узгодженості, а також від сукупності чинників, таких як стан економіки країни, лаг і форма реалізації фінансової політики, очікування економічних суб'єктів та якість економічної інформації.

Використані джерела інформації:

1. Історія економічних учень: Навчальний посібник / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2004. – 1300 с.
2. Василик, О. Д. Теорія фінансів: підручник / О. Д. Василик; КНУ ім. Т. Г. Шевченка. – 4-е вид., доп. – К.: Ніс, 2003. – 416 с.
3. Мишкін, Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків : Підручник / Ф. С. Мишкін; пер. з англ. – Київ: Основи, 1998. – 963 с.
4. Савченко, А. Г. Макроекономіка : Підручник / А. Г. Савченко. – К.: КНЕУ, 2005. – 441 с.
5. Основи економічної теорії: Підручник / А. А. Чухно, П. С. Єщенко, Г. Н. Климко та ін.; за ред. А. А. Чухна. — К.: Вища школа, 2001. – 606 с.
6. Фінанси: підручник / ред.: С.І. Юрій, В. М. Федосов. – К. : Знання, 2008. - 611 с.
7. Уманців, Ю. М. Механізм економічної політики / Ю. М. Уманців, О.І. Міняйло. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. – 136 с.
8. Кремень, О. І. Фінанси : навчальний посібник / О. І. Кремень, В. М. Кремень. – К.: ЦУЛ, 2012. – 416 с.

References:

1. *Istoriia ekonomichnykh uchen'*. (2004). In V. D. Bazylevych (Ed.). – Kyiv: Znannia (in Ukr.).
2. Vasylyk, O. D. (2003). *Teoriia finansiv*. Kyiv: Nios (in Ukr.).
3. Myshkin, F. S. (1998). *Ekonomika hroshej, bankivs'koi spravy i finansovykh rynkiv*. (Trans. from Eng.). Kyiv: Osnovy (in Ukr.).
4. Savchenko, A. H. (2005). *Makroekonomika*. Kyiv: KNEU (in Ukr.).

5. Chukhno, A. A. et al. (2001). *Osnovy ekonomichnoi teorii*. In A. A. Chukhno (Ed.). Kyiv: Vyscha shkola (in Ukr.).
6. *Finansy*. (2008). In S. I. Yuriy & V. M. Fedosov (Ed). Kyiv: Znannia (in Ukr.).
7. Umantsiv, Yu. M. & Miniajlo, O.I. (2010). *Mekhanizm ekonomichnoi polityky*. Ivano-Frankivs'k: Misto NV (in Ukr.).
8. Kremen', O. I. & Kremen', V. M. (2012). *Finansy*. Kyiv: CLL (in Ukr.).

Рецензент: Клименюк М.М., д.е.н., професор